

† AUGUST HEISENBERG (1869—1930).

22 новембра 1930 умро је у Минхену у пуној још стваралачкој снази August Heisenberg, професор средње-и новогрчке филологије на Минхенском Университету и редактор часописа *Byzantinische Zeitschrift*. На Сицилији камо је пред III византиолошки конгрес отишао да проучи објекте византиске уметности, задобио је клицу тифуса и после тешке борбе подлегао је овој болести.

Рођен у пруској провинцији Вестфалену Heisenberg је по свршеним гимназиским наукама ступио на минхенски Университет и одао се студији класичне филологије. Поред ове дисциплине студирао је и средње-и новогрчку филологију, која се тада налазила у почецима свог развика и која је тек после дуге и тешке борбе успела да извојује себи равноправност у односу према другим научним дисциплинама на Университету. Претставник ове нове дисциплине на минхенском Университету био је Karl Krumbacher, који је тачно видео и правилно оценио значај Византије за развој средње-вековне културе, а нарочито за политички и културни развика источних и јужних Словена. Неодољивим утицајем своје снажне личности, која је знатно премашала моћ индивидуалности претставника класичне филологије на минхенском Университету, Krumbacher је лако успео да свог младог даровитог ученика придобије за нову дисциплину, којој је до своје смрти остао веран.

После вишегодишњег наставничког рада на гимназији Heisenberg је отпочео своју академску каријеру као приватни доцент за средње-и новогрчку филологију на Университету у Würzburg-у. Прерана смрт његова учитеља (10-XII-1909) довела је Heisenberg-а на положај редовног професора исте катедре на минхенском Университету и за редактора *Byzantinische Zeitschrift*-а, који је у то време био признати међународни орган за византиске студије. Благодаречи својој оштроумности, окретности, истрајности, брзом схватању ситуације и концилијантности умео је Heisenberg и под тежим и неповелјним условима, нарочито у послератном времену, успешно да настави рад свог великог претходника на пољу наставе и организације научног рада. Као доказ општег поштовања и признања његова научног рада, који обухвата више од три деценије, служи споменица поводом његове 60 годишњице, која је изашла као XXX том часописа *Byzantinische Zeitschrift* и садржи преко 100 научних приноса од научника из 19 земаља.

Његов научни рад веома је плодан и многостран, а његове научне публикације простиру се на едисију и критику текста, филологију, историју, историју уметности и папирологију. Ова многостраност није штетно утицала на квалитет његових радова, који се поред савесне и свестране обраде одликују и научном дубином.

Од рада на едисији текстова ваља споменути критично издање списка Никифора Влемида (1896), философа XII века и писца философских, теолошких, географских, реторских и поетичких дела, а нарочито списка Георгија Акрополита из XIII века, од којих је за нас од највеће важности његова *Хроника*

συγγραφή (1908), која обухвата историју Византије од освојења Цариграда по Латинима до византиске рестаурације (1203—1261). Спремао је и критично издање списа Николе Месарита митрополита ефеског, који је играо важну улогу у политичким и црквеним акцијама, у првим годинама т. зв. Никејског царства, и успео је да још за живота најважније списе критички изда.

Од радова у области историје византиске уметности најглавнији је Grabeskirche und Apostelkirche, у коме је покушао да на основу интерпретације односних текстова реконструише споменуте хришћанске цркве у Јерусалиму, али главна теза у овом делу оспорена је од главних претставника историје уметности.

У област едиције текста и историје спадају његови радови: *Aus der Geschichte und Literatur der Palaiologenzeit*, München 1920 (в. мој приказ у овом часопису том II [1927] 321 sqq) и *Zur Geschichte des lateinischen Kaisertums und der Kirchenunion I—III*, München 1922 sqq (в. мој приказ у овом часопису том II [1927] 306 sqq). У овим је радовима публиковао, и опсежним и темељитим коментаром снабдео низ дотле непознатих текстова, који су од велике важности по политичку, уставну, административну и црквену историју XIII века. У ову серију радова спада и расправа *Armenisch-byzantinische Beziehungen*, München 1929.

Неоспорно најбоље дело његово је едиција византиских папируса у минхенској Државној библиотеци, коју је извршио у заједници са чувеним минхенским романистом Wenger-ом (A. Heisenberg und L. Wenger, *Byzantinische Papyri in der K. Hof und Staatsbibliothek zu München—Leipzig—Berlin*, B. G. Teubner 1914 *Veröffentlichungen aus der Papyrus Sammlung der K. Hof und Staatsbibliothek zu München* I). Осим веома прецизне едиције 18 папируса из друге половине VII века садржи ово дело опсежан увод, у коме се расправљају топографска, етнографска, генеалошка, хронолошка и лингвистичка питања и проблеми, те темељит и исцрпан јуридикчки коментар уз сваки поједини текст. Веома ласкав суд о овом делу дао је један од најпозванијих француских папиролога J. Maspero (ср. његов приказ у *Byz. Ztschr.* XXIII [1914] 226 sqq.).

Прерана смрт прекинула је Heisenberg-ов рад на трећем издању Крумбахеровог дела *Geschichte der byzantinischen Literatur* (II изд. 1897), у коме је преузео да обради главни део византиске профане литературе. Његовом смрти је публикација овог важног приручника, које има да обухвати историју византиске културе у целини, одложена за недогледно време.

Смрт A. Heisenberg-а претставља тежак губитак за научни свет у Немачкој, али она је створила и осетну празнину у међународним научним односима, која се неће моћи тако лако попунити.

На завршетку сматрам за дужност, да нарочито нагласим да је Heisenberg на II међународном Конгресу за византиске студије у Београду 1927 године заузео врло симпатичан став према нашој државној престоници Београду и нашим научним круговима (види у овом часопису том III [1928] 338).

Ф. Гранић